

فیروزه جهان اسلام

مسجد کبود با رنگ فیروزه‌ای و معماری منحصر به فردش، تبریز را در جهان اسلام مشهور ساخته است...

ایکنا. مسجد کبود با رنگ فیروزه‌ای و معماری منحصر به فردش، تبریز را در جهان اسلام مشهور ساخته است، هرچند معماری این بنا کامل نیست و قسمت‌های بسیاری از آن در جریان زلزله‌ها و حوادث ناگوار تاریخ تخریب شده است اما هنوز هم از زیبایی و ابهت خاصی برخوردار است.

مسجد کبود تبریز

یکی از شاهکارهای معماری دوره اسلامی که در دل شهر تبریز قرار گرفته و همچنان می‌درخشد، مسجد کبود است. این بنا با نام‌های مختلف از جمله «گۆی مسجد» (به ترکی همان مسجد کبود)، مسجد شاه جهان، عمارت و مسجد مظفریه معروف و مشهور بوده است. بانی مسجد ابوالمظفر جهان شاه بن قره یوسف از امرای قراقوینلو بود ولی نظارت ساخت مسجد زیر نظر همسرش جان بیگم خاتون و یا به عقیده برخی از مورخین دخترش صالحه بوده است.

در کتیبه‌های باقی مانده از این بنا تاریخ پایان این مسجد سال ۸۷۰ هجری قمری است. متأسفانه این بنا در زلزله سال ۱۱۹۳ هجری قمری تبریز ویران شد، تمام سقف فرو ریخت و تمامی دیوارها را خراب کرد ولی آنچه از این بنا باقی مانده در نوع خود بی نظیر است تنوع و ظرافت کاشی‌کاری و انواع خطوط به کاررفته در آن و به خصوص به دلیل رنگ لاجوردی کاشی‌کاری‌های معرق آن سبب شده است که به «فیروزه اسلام» شهرت یابد. علاوه بر کاشی‌کاری‌ها سردر بسیار بلندش توجه اکثر سیاحان و باستان‌شناسان را به خود جلب کرده است و تمامی آنان را وادار به نوشتن چند خطی از زیبایی این بنا کرده است.

توصیفات سیاحانی که قبل از خرابی این بنا مطلب نوشته‌اند خواندنی است از جمله کاتب چلبی و تاورنیه که خصوصاً با تمام جزئیات معماری این مسجد را وصف کرده است. هر دوی این نویسندگان بین سال‌های ۱۰۴۶-۱۰۴۵ هجری قمری از تبریز و این بنا دیدن کرده‌اند. چلبی سردر اصلی را از طاق کسری بلندتر دیده است و تاورنیه علاوه بر سردر و کاشیکاری‌های بی نظیر آن از دو مناره بسیار بلند صحبت می‌کند که مشخص است در هنگام زلزله کاملاً از بین رفته است.

سبک معماری این بنا به شیوه آذری بوده و از مصالح اصلی بکاررفته در این بنا آجر است. مسجد کبود دارای صحن مربع شکلی است که حوضی برای وضو در آن قرار دارد و شبستان‌هایی نیز جهت پناهگاه مستمندان، و درس خواندن در آن وجود دارد. سردر اصلی این مسجد که با کاشی‌کاری‌های معرق تزئین شده است، کتیبه‌ای دارد به خط رفاع که به سال ۸۷۰ هجری قمری نصب شده است. این کتیبه و دیگر کتیبه‌های سردر مسجد به خط نعمت‌الله البواب خوشنویس مشهور سده نهم است و سرکاری و نظارت بر ساخت آن با عزالدین بن ملک قاپوچی بوده است.

ارتفاع طاق باقی مانده سردر زیادتر از ۸/۵ متر است که تماماً از کاشی‌های معرق پر آب و رنگ پوشیده شده است. سطح پایه‌های دو طرف با طرح‌ها و اشکال مرکب از گل و بوته و کاشی‌های معرق الوان پوشیده بود که بر روی کتیبه‌های این پایه‌ها عبارات مختلفی با آیات قرآنی نوشته شده است.

پس از سردر و دهلیز واقع در پشت آن شبستان بزرگ مسجد به ابعاد ۱۶/۵ متر قرار دارد و قسمت جنوبی به شبستان کوچکی موسوم به مقبره راه دارد. در قدیم این بنا مجموعه‌ای از ساختمان‌هایی چون مدرسه، مسجد، خانقاه، کتابخانه و... بوده است که متأسفانه درحال حاضر هیچ کدام برجای نمانده‌اند فقط قسمتی از مسجد که آن هم بسیار آسیب دیده بود و مرمت شده است.

از قسمت‌های دیدنی این مسجد قسمتی از سقف است که طلا و لاجورد با یکدیگر کار شده است و در نوع خود بی نظیر است. در داخل مسجد قسمت شبستان کوچک سردابی است که در آن جای دو قبر است که احتمال می‌دهند از آن جهان‌شاه و همسرش باشد؛ زیرا در روایات تاریخی آمده است که جنازه جهان‌شاه پس از کشته شدن به این مسجد منتقل و دفن شده است. گرچه این گورها در حال حاضر خالی هستند.

این بنا در سال ۱۳۱۰ شمسی جزو آثار ملی به ثبت رسید و تا سال‌های ۱۳۵۲ تا ۱۳۵۴ هجری شمسی بازسازی گنبد‌های

بالای شبستان انجام شد ولی در سال های اخیر مرمت و تکمیل ساختمان، محوطه سازی و اجرای بخشی از نقوش داخلی عمارت انجام شده است. مرمت مسجد به صورتی است که سعی شده هر آنچه که از آجر و کاشی و سنگ&irm;های مرمر باقی مانده است در جای های اصلی خود حفظ شوند. امروزه این مسجد تاریخی که در جنب آن نیز پارکی به نام شاعر بلندآوازه «خاقانی شروانی» احداث کرده اند و وسط یک محوطه وسیع گلکاری شده قرار گرفته است که خود باعث جذب گردشگران می شود.